

28 Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Ορολογία στα χρόνια της COVID-19

Χριστίνα Νικητοπούλου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από την αρχή της πανδημίας, η Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εν γένει, και το Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ), συγκεκριμένα, αντιμετωπίζουν ποικίλες ορολογικές προκλήσεις που προκύπτουν από τα ενωσιακά έγγραφα σε σχέση με την κρίση λόγω της COVID-19. Η ραγδαία ταχύτητα εμφάνισης σχετικών όρων έχει γίνει αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας, καθώς και των μεταφραστικών και ορολογικών εργασιών. Στο πλαίσιο αυτό, αναλύονται η ιδιαίτερη σημασία που έχει η χρήση της σωστής ορολογίας στα ενωσιακά έγγραφα, η τυπολογία των προς μετάφραση εγγράφων σε σχέση με την υγειονομική κρίση, καθώς και οι κατηγορίες των ορολογικών δυσκολιών που προκύπτουν. Για τους λόγους αυτούς, εντάθηκαν περαιτέρω οι προσπάθειες στον τομέα της ορολογίας και ενισχύθηκαν οι υφιστάμενες δομές για τη διαχείριση της ορολογίας στη Γενική Διεύθυνση. Η IATE («Interactive Terminology for Europe» – Διαδραστική ορολογία για την Ευρώπη), η βάση ορολογικών δεδομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αξιοποιείται για την καταγραφή της σχετικής ορολογίας, την ορολογική συνεργασία μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και τη διάδοση της ορθής ορολογίας στα κράτη μέλη. Επίσης, περιγράφονται οι διαδικασίες και τα εργαλεία που αξιοποιούνται στο ΤΕΓ, ώστε οι μεταφράστριες και οι μεταφραστές να ανταποκρίνονται σε πιεστικές προθεσμίες εγγράφων καίριας σημασίας σχετικά με την COVID-19 και παράλληλα να επιτυγχάνουν ορολογική ορθότητα και συνέπεια, χάρη σε θεματικές βάσεις όρων, το Ελληνικό Δίκτυο Ορολογίας και την Ομάδα Τυποποίησης Ορολογίας. Τέλος, δίνονται ορισμένα παραδείγματα σχετικών όρων, καθώς και οι λύσεις που τελικά υιοθετήθηκαν.

Directorate-General for Translation of the European Commission: Terminology in the Time of COVID-19

Christina Nikitopoulou

ABSTRACT

Since the start of the pandemic, the European Commission's Directorate-General for Translation (DGT) and its Greek Language Department have been facing various terminological challenges as regards European Union documents relating to the COVID-19 crisis. The incredibly fast pace with which terminology has been emerging has affected not only our everyday lives but also our work in translation and terminology. More specifically, the critical role of correct terminology for the EU, the typology of EU documents about the sanitary crisis as well as the arising terminological challenges are discussed. The existing structures for terminology management at DGT have been reinforced, given that efforts in this area have been further enhanced. IATE (Interactive Terminology for Europe), the EU's terminological database, has been used to record COVID-19 terminology, facilitate the cooperation among EU institutions in this field and disseminate this work in the member states. Moreover, the procedures and tools used within the Greek Language Department are presented. These have been helping translators

deliver documents of critical importance about the COVID-19 crisis, despite tight deadlines, while at the same time aiming at terminological correctness and consistency, thanks to thematic termbases, the Greek Terminology Network (EDO) and the interinstitutional Group for standardising terminology in EU institutions (OTO). Specific examples of terms are provided along with the solutions adopted for Greek.

0 Εισαγωγή

Οι ζωές μας έχουν αλλάξει άρδην τα τελευταία χρόνια λόγω της πανδημίας COVID-19. Η γλώσσα, ως ζωντανός οργανισμός, δεν θα μπορούσε παρά να προσαρμοστεί στις αλλαγές αυτές. Νέες λέξεις και επιστημονικοί όροι προστέθηκαν στο λεξιλόγιό μας με την ίδια ραγδαία ταχύτητα που ο κορονοϊός εξαπλωνόταν ανά την υφήλιο. Όροι όπως η «επιπέδωση της καμπύλης», η «νέα κανονικότητα» και η «ιχνηλάτηση επαφών» μας ήταν έως τότε άγνωστοι.

Στη Γενική Διεύθυνση (ΓΔ) Μετάφρασης η μετάφραση καινοφανών και εξαιρετικά εξειδικευμένων όρων αποτελεί μέρος της επαγγελματικής καθημερινότητας των μεταφραστριών και των μεταφραστών, καθώς τα έγγραφα που καλούνται να μεταφράσουν αφορούν όλους τους τομείς της πολύπλευρης δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ωστόσο, ο όγκος των νέων όρων στα έγγραφα στα χρόνια της πανδημίας που διανύουμε είναι άνευ προηγουμένου. Κάθε κρίση, όμως, παρουσιάζει και ευκαιρίες. Έτσι, ενισχύθηκαν περαιτέρω οι ήδη ανεπτυγμένες δομές για τη διαχείριση της ορολογίας και εντάθηκαν οι προσπάθειες του θεσμικού μας οργάνου στον τομέα αυτό.

1 Τυπολογία εγγράφων και ορολογικών δυσκολιών σε σχέση με την COVID-19

Ήδη από τις απαρχές της κρίσης, η ΓΔ Μετάφρασης ξεκίνησε να λαμβάνει πολυάριθμα επείγοντα και σημαντικά έγγραφα προς μετάφραση. Τα έγγραφα αυτά ποικίλλουν από σημαντικές νομικές πράξεις (π.χ. για την κινητοποίηση έκτακτης οικονομικής στήριξης προς τα κράτη μέλη), κατευθυντήριες γραμμές προς τα κράτη μέλη (π.χ. για τη συνέχιση της παροχής βασικών αγαθών και υπηρεσιών με παράλληλη προστασία της υγείας), έγγραφα σχετικά με τα πρότυπα ιατρικού εξοπλισμού, ομιλίες της προέδρου της Επιτροπής προς τους πολίτες και τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, έως δελτία Τύπου και ερωταπαντήσεις σχετικά με την επικαιρότητα του κορονοϊού, ώστε οι πολίτες να παραμένουν ενήμεροι ανά πάσα στιγμή. Παρά τις αρκετά πιεστικές προθεσμίες, στόχος είναι η ορολογία να χρησιμοποιείται ορθά και ομοιόμορφα στα έγγραφα που μεταφράζονται από τις μεταφράστριες και τους μεταφραστές, όχι μόνο στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά και στις

υπόλοιπες μεταφραστικές υπηρεσίες των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και από τους εξωτερικούς συνεργάτες στους οποίους ανατίθενται έγγραφα προς μετάφραση. Η μετάφραση αυτών των επειγόντων εγγράφων είναι κρίσιμης σημασίας και η ορολογία διαδραματίζει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο. Αφενός, διότι η ορολογία συγκαταλέγεται στους καθοριστικούς παράγοντες ώστε να διασφαλίζονται η ποιότητα και η συνοχή των μεταφράσεων και, κατά συνέπεια, η ασφάλεια δικαίου. Στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, στην περίπτωση των νομικών πράξεων, δεν μεταφράζουμε, αλλά παράγουμε γλωσσικές εκδόσεις, οι οποίες θεωρούνται όλες ισοδύναμες¹. Αφετέρου, ως στελέχη της ΕΕ έχουμε την επαγγελματική και ηθική υποχρέωση να συμβάλλουμε ώστε οι συμπολίτες μας στα κράτη μέλη να ενημερώνονται αυτές τις κρίσιμες στιγμές σε γλώσσα που τους είναι κατανοητή και εύληπτη, ώστε να μην επηρεάζονται από την παραπληροφόρηση.

Ειδικότερα, όσον αφορά την ορολογία των εγγράφων αυτών, οι κυριότερες δυσκολίες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- εξειδικευμένοι όροι (π.χ. extracorporeal membrane oxygenation, point-of-care testing, viral shedding),
- νεολογισμοί (π.χ. social distancing, physical distancing, flattening of a curve),
- ονομασίες νέων ενωσιακών πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης και των συνεπειών της (π.χ. recovery plan for Europe, coronavirus response team, EU Digital COVID Certificate, European Health Emergency Preparedness and Response Authority / HERA).

2 Οι δομές για τη διαχείριση ορολογίας στη ΓΔ Μετάφρασης

Βάσει του εγγράφου αναφοράς για την ορολογία στη ΓΔ Μετάφρασης (European Commission, 2014), η διαχείριση της ορολογίας πραγματοποιείται σε τέσσερα επίπεδα:

Οι **προϊστάμενοι/-ες** ορίζουν τις προτεραιότητες και διαχειρίζονται τους ανθρώπινους και άλλους πόρους όσον αφορά την ορολογία.

Η **Μονάδα Συντονισμού Ορολογίας** είναι η ομάδα που ασχολείται συγκεκριμένα με τον συντονισμό των πολύγλωσσων ορολογικών εργασιών σε επίπεδο ΓΔ.

Σε κάθε γλωσσικό τμήμα υπάρχουν δύο **ορολόγοι**, οι οποίοι λειτουργούν ως σύνδεσμοι μεταξύ της Μονάδας Συντονισμού Ορολογίας και του εκάστοτε γλωσσικού τμήματος,

¹ Σύμφωνα με τον κανονισμό αριθ. 1/1958 άρθρο 4, «οι κανονισμοί και τα άλλα έγγραφα γενικής εφαρμογής **συντάσσονται** στις επίσημες γλώσσες» (η έμφαση δική μου).

καλύπτουν τις εσωτερικές ορολογικές ανάγκες εντός του γλωσσικού τμήματος και καταχωρίζουν στην ΙΑΤΕ όρους στη γλώσσα τους στο πλαίσιο ορολογικών έργων που συντονίζει σε κεντρικό επίπεδο η Μονάδα Συντονισμού Ορολογίας.

Οι **μεταφράστριες/-αστές** έχουν διπλό ρόλο, καθώς, αφενός, χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα των ορολογικών εργασιών και, αφετέρου, συνεισφέρουν ορολογικό υλικό μέσω της εξειδικευμένης γνώσης τους σε κάποιο αντικείμενο ή μέσω της έρευνας που πραγματοποιούν στο πλαίσιο των μεταφράσεών τους.

Η σχέση μεταξύ αυτών των συντελεστών δεν είναι γραμμική, αλλά υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Αυτό σημαίνει, για παράδειγμα, ότι οι προϊστάμενοι πράγματι ορίζουν τις ορολογικές προτεραιότητες αλλά πάντα σε συνάρτηση με τις ανάγκες που εκφράζουν οι μεταφραστές. Επίσης, η Μονάδα Συντονισμού Ορολογίας συνεργάζεται στενά με τους ορολόγους των γλωσσικών τμημάτων και η μεταξύ τους επικοινωνία είναι αμφίδρομη.

3 Το έργο της Μονάδας Συντονισμού Ορολογίας της ΓΔ Μετάφρασης σε σχέση με την COVID-19

Οι εργασίες της Μονάδας Συντονισμού Ορολογίας βασίζονται υπό κανονικές συνθήκες σε ένα ετήσιο πρόγραμμα εργασίας, το οποίο ορίζεται εκ των προτέρων με στόχο να καλυφθούν με προδραστικό τρόπο οι ορολογικές ανάγκες που προκύπτουν σε συνάρτηση με το πρόγραμμα εργασίας της Επιτροπής και οι ανάγκες που έχουν εκφράσει τα γλωσσικά τμήματα (European Commission, 2014). Το πρόγραμμα εργασίας προβλέπει επίσης τη δυνατότητα για ad hoc ορολογικά έργα σύμφωνα με έκτακτες ανάγκες που προκύπτουν, όπως συνέβη πέρυσι. Σύμφωνα με την έκθεση για τις ορολογικές εργασίες στη ΓΔ Μετάφρασης κατά το πρώτο εξάμηνο του 2020, ο φόρτος εργασίας των συντονιστών ορολογίας και των ορολόγων ήταν σημαντικά υψηλότερος λόγω των αυξημένων αναγκών των μεταφραστών όσον αφορά την ορολογία, ως απόρροια των εγγράφων σχετικά με την COVID-19 (Rzewuska-Waligóra, 2020). Οι συνάδελφοι στη Μονάδα Συντονισμού Ορολογίας, σε στενή συνεργασία με τις αντίστοιχες υπηρεσίες σε άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ, εξήγαγαν σχετικούς όρους. Οι όροι αυτοί εξήχθησαν από έγγραφα της Επιτροπής, ενημερωτικά δελτία της Γενικής Διεύθυνσης SANTE, το εσωτερικό ενημερωτικό δελτίο της Επιτροπής *Commission en direct*, καθώς και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επιστημονικές εκδόσεις (Schlömmer, 2020).

Το κύριο εργαλείο για τη διαχείριση ορολογίας στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, καθώς και το βασικό αποθετήριο των ορολογικών τους εργασιών είναι η ΙΑΤΕ. Η ΙΑΤΕ (**I**nteractive **T**erminology for **E**urope - Διαδραστική ορολογία για την Ευρώπη) αποτελεί την κοινή ορολογική βάση των θεσμικών οργάνων και των οργανισμών της ΕΕ. Το πρώτο βήμα είναι

οι συντονίστριες και οι συντονιστές ορολογίας, ύστερα από ενδελεχή έρευνα, να δημιουργήσουν στην ΙΑΤΕ την αρχική δομή για το πολύγλωσσο δελτίο, το λεγόμενο Language-Independent Level —δηλ. πληροφορίες που αφορούν την έννοια (concept) ανεξαρτήτως της γλώσσας, όπως π.χ. το θεματικό πεδίο και τις εσωτερικές παραπομπές σε άλλες σχετικές έννοιες εντός της βάσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΙΑΤΕ βασίζεται στην αρχή «ένα δελτίο ανά έννοια», δηλ. κάθε πολύγλωσσο δελτίο αφορά μία και μόνο έννοια. Αυτό ακριβώς είναι το βασικό στοιχείο που διαφοροποιεί την ΙΑΤΕ ως βάση όρων από ένα ηλεκτρονικό λεξικό. Για να καταστεί αυτό σαφέστερο, παραθέτω ένα παράδειγμα από την επικαιρότητα σχετικά με την COVID-19. Σε ένα αγγλοελληνικό τεχνικό λεξικό το ίδιο αγγλικό λήμμα «ventilator» θα περιείχε ως μεταφράσεις στα ελληνικά τους όρους «αναπνευστήρας» και «ανεμιστήρας», παρότι πρόκειται για δύο διαφορετικά αντικείμενα και, κατά συνέπεια, δύο διαφορετικές έννοιες. Στην ΙΑΤΕ, αντιθέτως, υπάρχουν δύο ξεχωριστά δελτία, ένα για κάθε έννοια —ένα για την έννοια του αναπνευστήρα² και ένα άλλο για την έννοια του ανεμιστήρα³.

Στη συνέχεια, οι συντονίστριες και οι συντονιστές ορολογίας προχωρούν στη δημιουργία του δελτίου-άγκυρας (anchor entry) το οποίο θα αποτελέσει αργότερα τη βάση για τα δελτία των υπόλοιπων γλωσσών. Στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων το δελτίο αυτό είναι στα αγγλικά. Οι συνάδελφοι καλούνται να ορίσουν τη συγκεκριμένη έννοια (Language-Level) και να παραθέσουν τον όρο ή τους όρους με τον/τους οποίο/-ους εκφράζεται στη συγκεκριμένη γλώσσα η συγκεκριμένη έννοια (Term-Level), ακολουθώντας πάντα τους κανόνες και τις οδηγίες που περιέχονται στο γενικό εγχειρίδιο της ΙΑΤΕ (ΙΑΤΕ, 2021). Για τον ορισμό της έννοιας και τον εντοπισμό όλων των συνώνυμων όρων απαιτείται εξαντλητική έρευνα. Ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί ότι για τον όρο «surgical mask» υπάρχουν έξι συνώνυμοι όροι στα αγγλικά⁴. Για τη διευκόλυνση των χρηστών/-ριών της ΙΑΤΕ, συντακών/-ριών των εγγράφων και μεταφραστών/-ριών, στον επικρατέστερο όρο προστίθεται ο χαρακτηρισμός «προτιμώμενος» και οι συνάδελφοι στη Μονάδα Συντονισμού Ορολογίας συμβουλεύουν αυτός ο όρος να χρησιμοποιείται σε πρωτότυπα και μεταφράσεις (Schlömmer, 2020). Επιστρέφοντας στην αμφίδρομη σχέση μεταξύ των συντελεστών της ορολογίας που αναφέρθηκε παραπάνω, οι συντάκτριες/συντάκτες και οι μεταφράστρες/-αστές μπορούν να έρθουν σε επικοινωνία με τη Μονάδα Συντονισμού Ορολογίας για να

² Δελτίο «ventilator» (1496943) [πρόσβαση 25 Ιουλίου 2021].

³ Δελτίο «ventilator» (1212875) [πρόσβαση 25 Ιουλίου 2021].

⁴ Δελτίο «surgical mask» (1520862) [πρόσβαση 25 Ιουλίου 2021].

επισημάνουν σχετικούς όρους που δεν έχουν καταχωριστεί ακόμη στην ΙΑΤΕ, ώστε να δημιουργηθεί ένα τεκμηριωμένο δελτίο σε αρχικό στάδιο. Δεδομένου ότι η ορολογία στο αντικείμενο αυτό εξελίσσεται συνεχώς, οι εξελίξεις αυτές αποτυπώνονται και στην ΙΑΤΕ. Για παράδειγμα, όταν πρωτοεμφανίστηκε ο ιός, δεν υπήρχε επίσημη ονομασία. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε η πρώτη καταχώριση στην ΙΑΤΕ με τον όρο «novel coronavirus». Η ονομασία συνέχισε να μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου και, τελικά, καθιερώθηκε ως «severe acute respiratory syndrome coronavirus 2». Η Μονάδα Συντονισμού Ορολογίας και οι ορολόγοι των τμημάτων ενημέρωναν διαρκώς τις καταχωρίσεις τους με βάση τον ιστότοπο της Διεθνούς Επιτροπής για την Ταξινόμηση των Ιών (International Committee on Taxonomy of Viruses) (Schlömmer, 2020).

4 Λειτουργίες της ΙΑΤΕ που διευκόλυναν τη διοργανική διαχείριση ορολογίας για την COVID-19

Για τη διοργανική διαχείριση της ορολογίας για την COVID-19, αξιοποιήθηκε η λειτουργία Collections της ΙΑΤΕ 2, η οποία επιτρέπει την κατάρτιση θεματικών ορολογικών συλλογών. Στην Επιτροπή δημιουργήθηκε η ορολογική συλλογή με την ετικέτα «COM-Covid19», η οποία, στην εσωτερική έκδοση της βάσης, τον Ιούλιο του 2021 έφτασε να περιέχει 827 πολύγλωσσα δελτία σε όλες τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ⁵. Αντίστοιχες θεματικές συλλογές κατάρτισαν επίσης το Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Πρόσβαση στο μεγαλύτερο μέρος των συλλογών αυτών (δηλ. στα δεδομένα που είναι επικυρωμένα και δεν είναι εμπιστευτικής φύσης) έχουν και οι εξωτερικές/-οί χρήστρες/-ες της ΙΑΤΕ, άρα, δυνητικά η οποιαδήποτε και ο οποιοσδήποτε από κάθε μέρος του κόσμου. Επίσης, 730 δελτία της συλλογής COM-Covid19 είναι διαθέσιμα για τους πολίτες και μέσω της Πύλης δημόσιων δεδομένων της ΕΕ (data.europa.eu, 2021).

Η χρήση αυτής της λειτουργίας έχει πολλαπλά οφέλη. Αφενός, διευκολύνει την κοινοποίηση των σχετικών όρων εντός της Επιτροπής αλλά και μεταξύ των θεσμικών οργάνων. Αυτό δεν είναι προφανές, αν λάβουμε υπόψη την επείγουσα συνήθως φύση των εγγράφων που αφορούν την πανδημία, καθώς και άλλους παράγοντες, όπως η γενικευμένη τηλεργασία λόγω των υγειονομικών μέτρων. Αφετέρου, η ΙΑΤΕ δίνει τη δυνατότητα στις μεταφράστρες και τους μεταφραστές όλων των οργάνων να αντλούν αυτόματα τη σχετική ορολογία σε μορφή βάσης όρων και να την ενσωματώνουν στο μεταφραστικό εργαλείο που χρησιμοποιούν. Με τον τρόπο αυτό, όταν στο προς μετάφραση τεμάχιο της γλώσσας-πηγής υπάρχει κάποιος όρος που περιέχεται στη βάση, αυτός επισημαίνεται από το εργαλείο και

⁵ ΙΑΤΕ, εσωτερικά στοιχεία από τις 19 Ιουλίου 2021.

σε ξεχωριστό παράθυρο εντός της διεπαφής εμφανίζεται ο αντίστοιχος όρος στη γλώσσα-στόχο. Επιπλέον, η βάση όρων μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη λειτουργία επαλήθευσης ορολογίας (terminology verification) που προσφέρει το μεταφραστικό εργαλείο με σκοπό τη διόρθωση ορολογικών λαθών και την επίτευξη ορολογικής συνέπειας εντός του εγγράφου (Zorrilla-Agut και Fontenelle, 2019).

5 Το ορολογικό έργο του Τμήματος Ελληνικής Γλώσσας της ΓΔ Μετάφρασης σε σχέση με την COVID-19

Αφού οι συντονίστριες και οι συντονιστές ορολογίας ολοκληρώσουν τις προαναφερθείσες εργασίες στην ΙΑΤΕ, καταρτίζουν πίνακες όρων, οι οποίοι αποστέλλονται στους/στις ορολόγους των γλωσσικών τμημάτων. Οι ορολόγοι αναλαμβάνουν να συμπληρώσουν τα πολύγλωσσα δελτία καταχωρίζοντας τον ορισμό στη γλώσσα τους και τον ή τους όρους με τους οποίους εκφράζεται η συγκεκριμένη έννοια στη γλώσσα τους σε συνδυασμό με πρόσθετα στοιχεία, όπως συγκείμενο και σημειώσεις ως προς τη χρήση του όρου. Και στο στάδιο αυτό απαιτείται ενδελεχής έρευνα από την πλευρά των ορολόγων και οι καταχωρίσεις πραγματοποιούνται με βάση τις οδηγίες του γενικού εγχειρίδιου της ΙΑΤΕ και των ειδικών ανά γλώσσα εγχειριδίων.

Για να καταστεί αυτή η εργασία σαφέστερη, παραθέτω πώς χειριστήκαμε τον όρο «social distancing» στο Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας. Όταν οι ορολόγοι του Τμήματος κλήθηκαν να συμπληρώσουν το σχετικό δελτίο στην ΙΑΤΕ⁶ στο πλαίσιο ορολογικού έργου που είχε ετοιμάσει η Μονάδα Συντονισμού Ορολογίας, δεδομένου ότι δεν υπήρχε μία καθιερωμένη απόδοση, αρχικά αναζήτησαν όλες τις μεταφράσεις που είχαν καταγραφεί σε επίσημα έγγραφα και στον Τύπο στην Ελλάδα και την Κύπρο και στη συνέχεια προχώρησαν σε τεκμηριωμένη καταχώριση όλων των αποδόσεων (*κοινωνική αποστασιοποίηση / αποφυγή κοινωνικών επαφών / αποφυγή έντονου συγχρωτισμού / κοινωνική απομάκρυνση*). Ωστόσο, στόχος ήταν να καταλήξουμε σε μία προτιμώμενη απόδοση για λόγους ορολογικής ομοιομορφίας και συνέπειας μεταξύ των εγγράφων. Σε ηλεκτρονικές συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν σε επίπεδο Τμήματος, υπήρξαν δύο προσεγγίσεις. Οι προσεγγίσεις αυτές αντιστοιχούν στις μεταφραστικές στρατηγικές που ο Lawrence Venuti, θεωρητικός στον τομέα των μεταφραστικών σπουδών, έχει ονομάσει «επιχώρια μετάφραση» (domestication) και «ξενική μετάφραση» (foreignisation) (Munday, 2004). Οι αποδόσεις «αποφυγή κοινωνικών επαφών» και «αποφυγή έντονου συγχρωτισμού» αντιστοιχούν σε καθιερωμένες γλωσσικές συνάψεις που χρησιμοποιούνταν ήδη ευρέως από τους ομιλητές

⁶ Δελτίο «social distancing» (3503043) [πρόσβαση 25 Ιουλίου 2021].

της ελληνικής γλώσσας, αλλά δεν είναι πάντα σαφές ότι γίνεται αναφορά στους συγκεκριμένους κανόνες που καλούμαστε να ακολουθήσουμε λόγω της εν εξελίξει πανδημίας. Οι αποδόσεις «κοινωνική αποστασιοποίηση» και «κοινωνική απομάκρυνση» είναι καινοφανείς γλωσσικές συνάψεις και αρχικά ακούγονταν ξένες στις ομιλήτριες και τους ομιλητές της ελληνικής, αλλά είναι σαφές ότι αναφέρονται στη νέα αυτή έννοια, η οποία, εξάλλου, αποτελεί νεολογισμό και στα αγγλικά. Σε συνέχεια των συζητήσεων αυτών και με βάση τις εξελίξεις όσον αφορά τη χρήση του όρου αυτού στα ελληνόφωνα κράτη μέλη, αποφασίστηκε να υιοθετηθεί η απόδοση «κοινωνική αποστασιοποίηση».

Οι μεταφράστριες και οι μεταφραστές στα γλωσσικά Τμήματα είναι οι τελικοί/-ές χρήστες/-ριες των παραπάνω ορολογικών εργασιών, αλλά παράλληλα συνεισφέρουν στις εργασίες αυτές μέσω των μεταφράσεών τους και των εξειδικευμένων γνώσεων που ενδεχομένως έχουν σε κάποιον συναφή τομέα. Στο Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας επιχειρήσαμε να συγκεντρώσουμε το αποτέλεσμα όλων αυτών των εργασιών σε μια βάση όρων για την COVID-19 στον γλωσσικό συνδυασμό αγγλικά-ελληνικά, η οποία μπορεί να ενσωματωθεί στο μεταφραστικό εργαλείο που χρησιμοποιούμε στη ΓΔ, ώστε αυτό να εντοπίζει τους όρους στο κείμενο-πηγή και να υποδεικνύει την απόδοση που περιέχεται στη βάση όρων. Η βάση αυτή περιλαμβάνει τους όρους που καταχώρισαν οι ορολόγοι του Τμήματος στην ΙΑΤΕ στο πλαίσιο ορολογικών έργων τα οποία φέρουν την ετικέτα «COM-Covid19», καθώς και ορολογικές συλλογές που δημιουργήθηκαν στην ΙΑΤΕ από άλλα όργανα, όρους και γλωσσικές συνάψεις που αντλήθηκαν με εργαλείο αυτόματης εξαγωγής όρων από τις μεταφραστικές μνήμες σχετικών εγγράφων, και όρους που πρότεινε το ίδιο το μεταφραστικό προσωπικό. Τα πλεονεκτήματα από τη χρήση αυτής της βάσης όρων είναι ότι εξοικονομείται πολύτιμος χρόνος, καθώς τα έγγραφα σχετικά με τον κορονοϊό έχουν πολύ συχνά πειστικές προθεσμίες, και ότι διευκολύνεται η ορολογική συνέπεια μεταξύ των εγγράφων.

Σταδιακά, μετά το πρώτο σοκ που προκάλεσε η πανδημία, μπορέσαμε παράλληλα να αξιοποιήσουμε για την ορολογία της COVID-19 τις δύο εμβληματικές πρωτοβουλίες του Τμήματος Ελληνικής Γλώσσας στον τομέα της ορολογίας, το Ελληνικό Δίκτυο Ορολογίας (ΕΔΟ) και τη διοργανική Ομάδα Τυποποίησης Ορολογίας (ΟΤΟ). Όσον αφορά το ΕΔΟ, σχετικοί όροι έχουν συζητηθεί στην Υπηρεσία Επείγουσας Απόδοσης Όρων, η οποία έχει ως στόχο την ορολογική υποστήριξη των μεταφραστικών υπηρεσιών των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και της δημόσιας διοίκησης σε Ελλάδα και Κύπρο. Για παράδειγμα, τον περασμένο Μάιο αναρτήθηκε ερώτημα σχετικά με τον όρο «update» όταν αναφερόμαστε σε εμβόλια και η σχετική συζήτηση κατέληξε στις αποδόσεις «επικαιροποίηση» και «επικαιροποιώ», απόφαση που εγκρίθηκε και από το Γενικό

Επιστημονικό Συμβούλιο της ΕΛΕΤΟ. Η ΟΤΟ αποτελεί συλλογικό όργανο με συμμετοχή όλων των ελληνόφωνων μεταφραστικών και νομικών υπηρεσιών από όλα τα θεσμικά όργανα και έχει ως αποστολή την τυποποίηση ορολογίας στα ενωσιακά έγγραφα. Αναφορικά με την ορολογία της COVID-19, εξαιρετικά σημαντικός είναι ο ρόλος της ΟΤΟ σε ό,τι αφορά την τυποποίηση ονομασιών νέων οργανισμών και πρωτοβουλιών της ΕΕ για την αντιμετώπιση της πανδημίας και των συνεπειών της. Ενδεικτικά, στη συνεδρίαση της ομάδας στις 9 Ιουνίου 2021 εξετάστηκε η τυποποίηση της απόδοσης του οργανισμού «European Health Emergency Preparedness and Response Authority» (HERA), η ίδρυση του οποίου επίκειται εντός του 2021⁷. Σε συνέχεια συζητήσεων μεταξύ των μελών και με βάση απαντήσεις που λάβαμε από διδάσκουσες στη Σχολή Δημόσιας Υγείας σε σχετικό ερώτημά μας, η ονομασία του οργανισμού τυποποιήθηκε ως εξής στα ελληνικά: «Ευρωπαϊκή Αρχή Ετοιμότητας και Αντιμετώπισης Καταστάσεων Έκτακτης Υγειονομικής Ανάγκης» (HERA). Χάρη στην τυποποίηση αυτή και την καταγραφή της στην ΙΑΤΕ με τη μέγιστη αξιοπιστία (δηλ. 4)⁸, θα διευκολυνθεί η ομοιόμορφη χρήση της απόδοσης τόσο εντός των θεσμικών οργάνων της ΕΕ όσο και από εξωτερικούς/-ές χρήστες/-ριες της βάσης.

6 Επίλογος

Απ' ό,τι φαίνεται, η ορολογία σε σχέση με την COVID-19 θα εξακολουθήσει να μας απασχολεί έντονα και στο άμεσο μέλλον, καθώς, παράλληλα με την εμφάνιση των νέων παραλλαγών, προχωρούν οι δοκιμές για νέες αγωγές και εμβόλια και όλες οι πτυχές των κοινωνιών μας προσαρμόζονται στις εξελίξεις. Ωστόσο, χάρη στις άοκνες προσπάθειες και την απρόσκοπτη συνεργασία μεταξύ των συντελεστών σε θέματα ορολογίας στη ΓΔ Μετάφρασης και στις μεταφραστικές υπηρεσίες των υπόλοιπων θεσμικών οργάνων έχουν ήδη τεθεί τα θεμέλια για τεκμηριωμένη και αξιόπιστη ορολογία στον τομέα αυτό στο πλαίσιο των ενωσιακών κειμένων. Σε συνδυασμό με αντίστοιχες πρωτοβουλίες από ορολογικούς και ακαδημαϊκούς φορείς σε Ελλάδα και Κύπρο⁹, το σύνολο των εργασιών αυτών θα αποτελέσει σημαντική ορολογική παρακαταθήκη για την ελληνόφωνη κοινότητα καθ' όλη τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης και μετά απ' αυτή.

⁷ [COM/2020/724 final](#) και [COM/2021/78 final](#)

⁸ Δελτίο «EU Health Emergency Preparedness and Response Authority» ([3591750](#)) [πρόσβαση 25 Ιουλίου 2021].

⁹ Για παράδειγμα, το ηλεκτρονικό [Αγγλοελληνικό και ελληνοαγγλικό γλωσσάριο όρων της πανδημίας COVID-19](#) (10^η έκδοση, 1223 λήμματα, 15/07/2021) που καταρτίστηκε από την Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας και το έντυπο λεξικό «[COVID-19: το λεξικό](#)» (650 λήμματα) που εκπονήθηκε από την κ. Κατσογιάννου Μ. και την κ. Στεφανίδου Ζ.

Βιβλιογραφικές αναφορές

data.europa.eu, Η επίσημη πύλη ευρωπαϊκών δεδομένων. *COVID-10 multilingual terminology in IATE*. Τελευταία ενημέρωση: Μάρτιος 2021. [πρόσβαση 25 Ιουλίου 2021]. Διαθέσιμο από: <https://data.europa.eu/data/datasets/covid-19-multilingual-terminology-on-iate?locale=el>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα. *Ελληνικό Δίκτυο Ορολογίας*. [πρόσβαση 25 Ιουλίου 2021]. Διαθέσιμο από: https://ec.europa.eu/greece/el-diktyo_el

European Commission (2014). *Directorate-General for Translation Terminology Framework*. Luxembourg.

IATE European Union Terminology. (2021) *User's Handbook*. Τελευταία ενημέρωση: 30 Ιουνίου 2021. [πρόσβαση 25 Ιουλίου 2021]. Διαθέσιμο από: https://iate.europa.eu/assets/IATE_Handbook_public.pdf

Munday, J. (2004). *Μεταφραστικές σπουδές : Θεωρίες και εφαρμογές*. Μετάφραση: Άγγελος Φιλιππίδης. Επιμέλεια σειράς: Τίτικα Δημητρούλια, Ντέιβιντ Κόνολι. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Rzewuska-Waligóra M. (2020). *Directorate-General for Translation: Mid-term Report on DGT's Terminology Work in 2020*. Luxembourg.

Schlömmner M. (2020). *Language never stands still: COVID-19 terminology*. DGTnet (εσωτερικό δίκτυο ΓΔ Μετάφρασης), 23 Ιουλίου 2020. [πρόσβαση 25 Ιουλίου 2021]

Zorrilla- Agut P. and Fontenelle T. (2019). *IATE 2: Modernising the EU's IATE terminological database to respond to the challenges of today's translation world and beyond*. *Terminology. International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication* 25(2) pp. 146–174.

Νικητοπούλου Χριστίνα

Μεταφράστρια/Ορολόγος

Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας

Ηλ-ταχ.: Christina.Nikitopoulou@ec.europa.eu